

ULUSLARARASI SOSYAL ARAŞTIRMALAR DERGİSİ THE JOURNAL OF INTERNATIONAL SOCIAL RESEARCH

Cilt: 13 Sayı: 70 Nisan 2020 & Volume: 13 Issue: 70 April 2020

www.sosyalarastirmalar.com Issn: 1307-9581

Doi Number: <http://dx.doi.org/10.17719/jisr.2020.4145>

SOSYAL HİZMET BÖLÜMÜ ÖĞRENCİLERİNDE EMPATİ DÜZEYİNİN SOSYAL ADALET SAVUNUCULUĞUNA ETKİSİ

THE EFFECT OF EMPATHY LEVEL ON SOCIAL JUSTICE ADVOCACY IN STUDENTS OF SOCIAL WORK

Ayşin ÇETİNKAYA BÜYÜKBODUR*

Derya KAYMA**

Öz

Bu araştırmada sosyal hizmet bölümü öğrencilerinin empati düzeylerinin sosyal adalet savunuculuğu üzerinde etkisinin olup olmadığının incelenmesi ve bazı demografik özelliklere göre empati düzeyinin ve sosyal adalet savunuculuğunun istatistiksel açıdan anlamlı farklılık gösterip göstermediğinin belirlenmesi amaçlanmıştır. Araştırma nicel araştırmanın ilişkisel tarama modelinde tasarlanmış kesitsel bir çalışmadır. Araştırmaya Gümüşhane Üniversitesi Sosyal Hizmet Bölümünde öğrenim gören gönüllü 138 öğrenci katılmıştır. Veriler SPSS paket programında analiz edilmiştir. Araştırmada veri toplama araçları olarak Empati Düzeyi Belirleme Ölçeği, Sosyal Adalet Savunuculuğu Ölçeği ile Kişisel Bilgi Formu kullanılmıştır. Araştırma bulgularına göre; empati düzeyinin sosyal adalet savunuculuğu üzerinde istatistiksel açıdan anlamlı etkide bulunduğu saptanmıştır ($R=0,592$, $R^2=0,350$, $F(1,136)=73,254$, $p<0,01$). Empati Düzeyi Belirleme Ölçeğinin alt boyutlarından duygusal empati, bilişsel empati sosyal beceriler ile sosyal adalet savunuculuğu arasında istatistiksel açıdan anlamlı ve pozitif ilişki saptanmıştır. Katılımcıların cinsiyetlerine göre duygusal empati [$t(136)=3,394$, $p=0,001<0,01$], müracaatçının güçlendirilmesi [$t(136)=0,642$, $p=0,017<0,05$] ve sosyal/politik savunuculuğun [$t(136)=0,546$, $p=0,002<0,01$] istatistiksel açıdan anlamlı farklılık gösterdiği saptanmıştır. Katılımcıların yaşları ile empati düzeyleri arasında anlamlı bir ilişki bulunmazken ($p>0,05$), sosyal adalet savunuculuğunun alt boyutu olan müracaatçı/toplum savunuculuğu boyutu arasında negatif ve düşük düzeyde manidar ilişki bulunmaktadır ($r=-0,181$, $p<0,05$). Araştırma sonucunda empati becerilerinin artırılmasına yönelik çalışmaların sosyal adalet savunuculuğunda artışı beraberinde getirebileceği ifade edilebilir.

Anahtar Kelimeler: Empati, Sosyal Adalet, Savunuculuk.

Abstract

In this study, it was intended to determine whether empathy levels of the students of the social work department had an impact on social justice advocacy and to determine whether the level of social justice and empathy difference showed a statistically significant difference according to some demographic characteristics. The research is a cross-sectional study designed in the relational screening model of quantitative research. 138 volunteer students studying at the Social Work Department of Gümüşhane University participated in the study. The data were analyzed in SPSS package program. Empathy Level Determination Scale, Social Justice Advocacy Scale and Individual Information Form were used as data collection tools. According to the research findings; it was determined that empathy level had a statistically significant effect on social justice advocacy ($R = 0.592$, $R^2 = 0.350$, $F(1, 136) = 73.254$, $p < 0.01$). A statistically significant and positive relationship was found between emotional empathy, cognitive empathy social skills and social justice advocacy, which are the sub-dimensions of Empathy Level Determination Scale. Emotional empathy [$t(136) = 3.394$, $p = 0.001 < 0.01$], empowering the client [$t(136) = 0.642$, $p = 0.017 < 0.05$] and social / political advocacy [$t(136) = 0.546$, $p = 0.002 < 0.01$] statistically significant difference. While there was no significant relationship between the age and empathy levels of the participants ($p > 0.05$), it was found that there was a negative and low level of significant relationship with the client / community advocacy dimension, which is the sub-dimension of social justice advocacy ($r = -0.181$, $p < 0.05$). As a result of the study, it can be communicable that the studies aiming to increase empathy skills may bring an increase in social justice advocacy.

Keywords: Empathy, Social Justice, Advocacy.

* Dr. Öğr. Üyesi, Gümüşhane Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi Sosyal Hizmet Bölümü.

**Dr., Adalet Bakanlığı, İzmir Adli Destek ve Mağdur Hizmetleri Müdürlüğü, Orcid:0000-0001-7014-8631.

1.Giriş

Sosyal adaletin gerçekleştirilmesine yönelik çabalar ve savunuculuk uzun yıllardır sosyal hizmet mesleğinin odağında yer almakta; eşitlik ve haklar ile birlikte sosyal hizmetin değer temelini oluşturmaktadır (Çoban Kaynak, 2017, 253). Sosyal adalet farklılıkların benimsendiği bir yapıda sosyo-ekonomik ve çevresel politikaların tümü olarak ifade edilebilir (Tuncay ve Erbay, 2006, 57). Sosyal adalete ilişkin tanımlar sonuç ya da sürecin vurgulanması bakımından çeşitli farklılıklar gösterse de genellikle bireysel ve toplumsal adalet olarak iki yönü bulunmaktadır. Bireysel adalet; tüm bireylerin eşit haklara erişiminin olması gerektiğini ileri sürerken toplumsal adalet fırsatların, kaynakların ve gücün eşit biçimde dağıtılması gerektiğini vurgulamaktadır. Toplumsal adalet modeli kaynakların nasıl dağıtıldığına ilişkin karar alma sürecine ilişkin açıklama sunmaktadır (Fietzeer ve Ponterotto, 2015). Bununla birlikte çoğu tanım, sosyal adaletin mutlaka farklı kimlikleri olan marjinal grupların statüsünü değiştirmeye ilişkin yönelimin belirleyicisi olduğunun altını çizmektedir. Söz konusu kimlikler başta ırk, etnisite, cinsiyet, cinsel yönelim, din, yaş, engellilik ve sosyoekonomik durumla sınırlı olmamak üzere geniş bir çerçevede ele alınmaktadır (Constantine vd., 2007; Fouad vd., 2006). Alan yazında sosyal adalet ve savunuculuk arasındaki bağlantıyı araştıran çalışmalar bulunmaktadır (Van Voorhis ve Hostetter, 2006; Miley vd., 2007). En basit hali ile savunuculuk kendisi ya da başkaları adına hakların gerçekleştirilmesi amacıyla "konuşmak" anlamına gelmektedir (Atkinson, 1999). Wertheimer (1998) savunuculuğun başka bir kişi adına hareket etmek ya da onun adına konuşmak anlamına geldiğini belirtmektedir. Dunning (1995) göre savunuculuk; vaka temelli kararları etkilemek, varsayımları sona erdirmek, daha iyi hizmetin alınması, eşit muamele görmek, istismardan korumak, güç dengesizliklerini düzeltmek ve hakların kullanımına ilişkin farkındalığın arttırılmasıdır. Savunuculuk bireylere yeni becerileri öğrenme fırsatı sunmakta, ihtiyaç duyulan hizmetlerin elde edilmesine yardımcı olarak duygusal destek sağlamaktadır (Sang ve O'Brien, 1984, s.9). Henderson ve Pochin (2001) savunuculuğun benzersiz bir ilişki türüne odaklandığını ileri sürmektedir. Bazı gruplar sadece toplumdan değil aynı zamanda bazen onlar için kurulan hizmetlerden dışlanabilirler ya da kötü muamele uğrama riski ile daha fazla karşı karşıya kalabilirler (Sainsbury Center, 2002). Savunuculuk sosyal destek ağından yoksun kalındığında özellikle etkili olmaktadır. Savunuculukta amaç güç dengesizliklerini gidermek, ötekileştirilmiş veya savunmasız bireylerin haklarını teşvik etmektir (Carlisle, 2000).

Sosyal adalet savunuculuğu ise; sosyal, politik ve ekonomik olarak savunmasız ve sosyal korunmadan yoksun olanların güçlendirilmesi için yapısal değişikliklerin ortaya konulması amacıyla gerçekleştirilen mücadele olarak tanımlanmaktadır (Bayoğlu Serpen, Duyan ve Uğurluoğlu Aldoğan, 2014, 22). Gücsüz olanları güçlendirmek, gündelik yaşam pratiklerinde dışlanmaya maruz kalmış olanları ya da dışlanma riski ile karşı karşıya kalanları desteklemek gibi işlevleri bulunmaktadır (Lee-Foster ve Moorhead, 1996). Sosyal adalet savunuculuğu genellikle literatürde makro politika uygulamaları ile daha uyumlu bir strateji olarak temsil edilmektedir (Wolfer ve Gray, 2007). Bununla birlikte birey, aile ve gruplara yönelik sosyal hizmet uygulamalarında sosyo-ekonomik, kültürel, tıbbi, hukuki ve manevi konularda dahil olmak üzere müracaatçıların yaşamlarının birçok yönünü ilgilendiren sosyal adaletsizliğe ilişkin değerlendirmelerde ve müdahalelerde bulunulurken sosyal adalet savunuculuğu gerçekleştirilmektedir. Savunuculuğa ilişkin stratejiler sosyal adaletsizliğe meydan okuyabilmek için güçlü araçlar sağlamaktadır (Dalrymple, 2004, 188; Kiselica ve Robinson, 2001). Savunuculuk ve sosyal adalet arasındaki bağlantı bazen dolaylı olsa da (Johnson, 1999) savunuculuk faaliyetleri tüm sosyal hizmet uygulamalarının sosyal adaletin sağlanması amacı ile ilişkilendirilmektedir (Wakefield, 1988). Sosyal adalet savunuculuğu; kaynaklar eşitsiz ve adaletsiz bir şekilde dağıtıldığında eşitliği sağlamak için fırsatların ve kaynakların adil bir şekilde dağıtılmasına yardımcı olmaya odaklanmaktadır. Haksız uygulamaları sürdüren sosyal kurumları ve sistemleri değiştirebilmek için aktif bir şekilde çalışmayı, kaynaklara erişimin sağlanmasını, kaynak dağılımı ve insan hakları açısından politikaların geliştirilmesini içermektedir (Fouad vd., 2006). Sosyal adalet savunuculuğu bireyin baskı ve çatışma gerçeğiyle temas ettiğini, toplumsal sorunların sosyopolitik bağlamı hakkında derin bir anlayışı ve gerekli değişimin sağlanması için savunuculuğu teşvik etmektedir (Moeschberger vd., 2006). Savunuculuk sosyal adalete ulaşılması için önemli bir etkinlik olup; sosyal hizmet için mesleki bir yükümlülük olarak kabul edilmektedir (Hepworth vd., 2002). Bireyin sorunlarının üstesinden gelebilmesi, işlevselliğinin geliştirilebilmesi için sosyal hizmet uzmanlarının savunuculuğa ilişkin yetkinliklerini kullanabilmeleri gerekmektedir (Kalaycı, 2018, 1421). Savunuculuk için gerekli olan beceriler ise; aktif dinleme, rapor yazma, müzakere ve mevzuat hakkında çalışabilme becerilerini içerirken, sosyal adalet savunucularında olması gereken özellikler arasında; sabır, azim empati ve iyimserliğin önemli olduğu alan yazında ifade edilmektedir (Brandon, 1995; Bateman, 2000). Sosyal hizmet uzmanları tarafından gerçekleştirilen sosyal adalet savunuculuğu; müracaatçılarla birlikte savunuculuk planları oluşturmayı, müracaatçılar adına ıslık çalmayı, ihmal ve istismar ya da ayrımcılık hakkında konuşmayı, müracaatçıların

isteklerini ve görüşlerini temsil etmeyi içermektedir. Empatik bakış açısı müracaatçıları güçlendirerek sosyal ve ekonomik adaleti destekleyen davranışlarda bulunma olasılığını arttırmaktadır.

Empati bireyler arası iletişim ve etkileşimi geliştirmesi açısından önemli role sahiptir (Karaca vd, 2013). Empati kişinin kendisini karşısındaki bireyin yerine konumlandırarak yaşam olaylarına onun bakış açısı ile bakabilmeyi, bireyin duğu ve düşüncelerini anlamayı, hissedebilmeyi ve bunu ona iletme süreci olarak tanımlanabilir (Akgün Şahin ve Kardaş Özdemir, 2015, 1). Empatik eylemler bireyleri, grupları ve toplulukları etkileyebilir. Segal (2008) empatik deneyimlerin ve anlayışın kamu politikasını şekillendirebileceğini, söz konusu empatinin sosyal empati olarak tanımlanabileceğini belirtmektedir. Empati başkalarının durumunu anlamayı ve durumun yorumlanmasına yanıt olarak harekete geçmeyi içermektedir. Barker (2003) empatiyi başka bir kişinin duygusal durumunu ve düşüncelerini algılama, anlama, deneyimleme ve yanıt verme eylemi olarak tanımlamaktadır (Barker, 2003, 141). Empati becerisine sahip olmak etkiyi deneyimlemek, iç süreçlerde işlemek ve daha sonra davranışta bulunmayı vurgulamaktadır. Empati sosyal hizmet uygulamasının özellikle terapötik ilişkinin en önemli bileşenidir. Sosyal hizmet uygulaması için gerekliliği temsil eden empatinin üç bileşeni bulunmaktadır. Söz konusu bileşenler 1-Başkalarının duygularına ve eylemlerine duygusal tepki 2-Kişinin duygusal tepkisinin ve diğer kişinin bakış açısının bilişsel olarak işlenmesi 3- Empatik yanıt verebilmek için bilinçli karar verme (Gerdes ve Segal, 2009) şeklindedir. İlk bileşen olan duygusal tepki, dış olaylara maruz kalmamızla tetiklenen istemsiz fiziksel ve duygusal reaksiyonları kapsar. Empatinin ikinci bileşeni yansıtılmış duyguların ve eylemlerin bilişsel işleyişidir. Bu süreç fizyolojik duymaları ve aynı zamanda yansıtmayı tetikleyen düşünceleri yorumlamaya çalışan zihinsel etkinliktir. Başkalarının yaşanmış deneyimlerinin anlaşılmasını sağlamaktadır. Üçüncü bileşen, bilinçli karar verme; mikro bir perspektiften bakıldığında, müracaatçıları güçlendiren empati odaklı yardım davranışlarını içerir. Makro bir perspektiften bakıldığında mesleğin sosyal adaleti teşvik etme zorunluluğu, sosyal ve ekonomik adaleti ilerleten uygulamalara katılımı içermektedir. Bu bağlamda kişiler arası etkileşimde ortaya çıkan empati sosyal empatiye dönüşerek eşitsizliklerin görünür olmasını sağlamakta ve daha sonra toplumsal değişime etki eden davranışlara yönelimin belirleyicisi olan etkinliklere katılımı teşvik etmektedir (Segal, 2007).

Sosyal adalet savunuculuğu için empati ön koşul olarak görülmekte ve alan yazında yer alan çeşitli çalışmalarda empatinin etkili bir sosyal hizmet uygulaması için önemli olduğu belirtilmektedir (Berg vd., 2008; Green ve Christensen, 2006). Ayrımcılık, adaletsizlik veya eşitsizlik hakkında empatik anlayış sosyal adaleti destekleyen eylemleri gerçekleştirilmesini mümkün hale getirmektedir. Bruna Seu (2011) göre; empati baskı, ayrımcılık, ırkçılık ve insan hakları ihlallerine ilişkin farkındalığın artırılmasına yardımcı olmaktadır. Alan yazında yer alan çalışmalarda empatinin geliştirilmesine yönelik faaliyetler ile önyarguların ve ırkçılığın azaltılabileceği belirtilmektedir (Segal vd., 2012).

Bu bağlamda sosyal hizmet mesleğine yönelik eğitim ve öğrenim gören öğrencilerin empati becerileri ile sosyal adalet savunuculuğu eğilimleri arasında ilişkinin belirlenmesi önemli görülmektedir. Araştırmada sosyal hizmet bölümü öğrencilerinin empati becerilerinin sosyal adalet savunuculuğu üzerinde etkisinin olup olmadığının incelenmesi amaçlanmıştır. Ayrıca sosyodemografik değişkenlere göre empati ve sosyal adalet savunuculuğunun farklılık gösterip göstermediğinin belirlenmesi araştırmanın diğer bir amacını oluşturmuştur.

2.Yöntem

Bu çalışmada amaçlanan sosyal hizmet öğrencilerinin empati düzeyinin sosyal adalet savunuculuğunun anlamlı bir yondayıcısı olup olmadığının incelemesidir. Bu amaç doğrultusunda ayrıca sosyal hizmet bölümü öğrencilerinin empati ve sosyal adalet savunuculuğu düzeylerini belirleyerek katılımcıların demografik özelliklere göre empati düzeyi ve sosyal adalet savunuculuğunun istatistiksel açıdan anlamlı farklılığın olup oluşup oluşmadığının belirlenmesi amaçlanmıştır. Bu amaçlar kapsamında çalışma nicel araştırmanın genel tarama modelinin ilişkisel tarama modelinde tasarlanmış kesitsel bir araştırma olarak tasarlanmıştır.

2.1.Araştırmanın Evreni ve Örneklemi

Araştırmanın evrenini Gümüşhane Üniversitesi, Sosyal Hizmet Bölümü öğrencileri oluşturmaktadır. Farklı sınıf düzeylerinde bulunan öğrencilerden araştırmaya gönüllü katılım gösteren toplam 138 sosyal hizmet öğrencisi araştırmanın örneklemi oluşturmaktadır. Araştırmanın örneklem grubuna ilişkin demografik bilgiler 1. tabloda verilmiştir.

Tablo 1. Sosyal Hizmet Öğrencilerinin Demografik Bilgilerine Dair İstatistiksel Dağılım

Değişkenler	n=138	f	%
Cinsiyet	Kadın	87	63.0
	Erkek	51	37.0
Yaş	18 yaş	3	2.2
	19 yaş	17	12.3
	20 yaş	25	18.1
	21 yaş	43	31.2
	22 yaş	35	25.4
	23 yaş	12	8.7
	24 yaş ve üstü	3	2.2
Sınıf Düzeyi	1. sınıf	21	15.2
	2.sınıf	37	26.8
	3.sınıf	20	14.5
	4.sınıf	60	43.5
Anne Eğitim Durumu	Okur-yazar değil	10	7.2
	Okur-yazar	10	7.2
	İlkokul	71	51.4
	Ortaokul	26	18.8
	Lise	11	8.0
	Yüksekokul	1	.7
	Üniversite	9	6.5
Baba Eğitim Durumu	Okur-yazar değil	3	2.2
	Okur-yazar	10	7.2
	İlkokul	51	37.0
	Ortaokul	48	34.8
	Lise	17	12.3
	Yüksekokul	2	1.4
	Üniversite	5	3.6
Yüksek Lisans	2	1.4	
En Uzun Süre Yaşanan Yerleşim Yeri	Köy	30	21.7
	Kasaba	10	7.2
	İlçe	48	34.8
	Şehir	26	18.8
	Büyük Şehir	24	17.4
Aylık Gelir Durumu	0-500 TL	72	52.2
	501-1000 TL	39	28.3
	1001- 1500 TL	15	10.9
	1501-2000 TL	4	2.9
	2001 ve üstü gelir	8	5.8

2.2. Veri Toplama Araçları

Araştırmada sosyal hizmet öğrencilerinin demografik özelliklerinin belirleyebilmek için araştırmacıların oluşturduğu "Kişisel Bilgi Formu"; empati seviyelerini ölçmek için Lawrence ve ark. tarafından 2004 yılında geliştirilen, Kaya ve Çolakoğlu (2015) tarafından Türkiye uyarlaması yapılan "Empati Düzeyi Belirleme Ölçeği" (Kaya ve Çolakoğlu, 2015), sosyal adalet savunuculuğu özelliklerini ölçmek için Dean tarafından 2009 yılında geliştirilen, Serpen, Duyan ve Aldoğan (2014) tarafından Türkiye uyarlaması yapılan "Sosyal Adalet Savunuculuğu Ölçeği" (Serpen, Duyan ve Aldoğan, 2014) kullanılmıştır. Veri toplama araçlarından biri olan ve toplam yedi sorudan oluşan Kişisel Bilgi Formu araştırmacılarca oluşturulmuş olup öğrencilerin kaçınıcı sınıfta oldukları, cinsiyet, yaş, ebeveyn eğitim durumları, en uzun yaşanan yerleşim yeri ve gelir durumuna ilişkin temel demografik bilgileri kapsamaktadır.

"Empati Düzeyi Belirleme Ölçeği" (Kaya ve Çolakoğlu, 2015) orjinal adı "The Empathy Quotient" (Lawrence v.d. 2004) olup 2004 yılında Lawrence, Shaw, Baker, Barin-Cohen ve David tarafından

geliştirilmiş üç boyutlu bir ölçektir. Ölçeğin Türkiye uyarlaması Kaya ve Çolakoğlu tarafından yapılmıştır. Ölçekte açıcı ve doğrulayıcı faktör analizleri yapılarak faktör analizleri sonucunda ölçeğin orjinal formunda olduğu gibi “sosyal beceriler, duygusal tepki ve bilişsel empati” (Kaya ve Çolakoğlu, 2015) olmak üzere üç faktörlü bir yapıda olduğu belirlenmiştir. Ölçeğin güvenilirlik düzeyi iki aşamada da farklı örneklem gruplarında yapılmıştır. 40 maddeden oluşan ölçeğin birinci aşamada Açıcı Faktör Analizine göre madde sayısı 13’e düşürülmüş olup faktör yük değerlerinin Ölçeğin tamamı için 0.78 olarak güvenilirlik düzeyi Sosyal Beceri alt boyutunda 0.64, Duygusal Tepki alt boyutunda 0.71, Bilişsel Empati alt boyutunda 0.74 olarak belirlenmiştir. İkinci aşamada yapılan Doğrulayıcı Faktör Analizinde ise ölçeğin bütünü için 0.86 bulunurken, Sosyal Beceriler alt boyutunda 0.61; Duygusal Tepki alt boyutunda 0.75 ve Bilişsel Empati alt boyutunda 0.74 olarak hesaplanmıştır (Kaya ve Çolakoğlu, 2015). Beşli Likert tipinde düzenlenmiş olan ölçekten alınabilecek puanlar 13-65 arasında değişmekte olup puan artışı bireyin empati düzeyinin arttığını göstermektedir. Bu çalışma kapsamında Empati Düzeyi Belirleme Ölçeği’nin tümünden alınan Cronbach Alpha güvenilirlik katsayısı 0.83 bulunmuştur. alt boyutlara ilişkin olan güvenilirlik katsayıları duygusal tepki boyutu için .62, bilişsel empati için .74 ve sosyal beceriler için .79 olarak belirlenmiştir. Ölçeğe ve alt boyutlarına ait güvenilirlik katsayıları ölçme aracının araştırmanın örneklem gurubu için de güvenilirliğinin yeterli olduğunu göstermektedir.

“Sosyal Adalet Savunuculuğu Ölçeği” (Serpen, Duyan ve Aldoğan, 2014) orijinal adı “Social Justice Advocacy Scale” olup 2009 yılında Dean tarafından sosyal adalet savunuculuğu için gereken becerilerin niceliksel olarak ölçülebilmesi amacıyla geliştirilmiştir. Ölçeğin Türkiye uyarlaması Serpen, Duyan ve Aldoğan (2014) tarafından yapılmıştır. Türkçe’ye uyarlama çalışmasında yapı geçerliliği analizinde ölçeğin dört boyutlu olarak yapılandığı ve toplam varyansın % 41.5’ini açıkladığı saptanmıştır. Ölçeğe ait güvenilirlik katsayısı 0.92 olarak bulunurken faktörlere ait güvenilirlik katsayıları ise “İşbirlikçi Hareket” boyutu için 0.89 (Serpen, Duyan ve Aldoğan, 2014), “Müracaatçının Güçlendirilmesi” alt boyutunda 0.76 (Serpen, Duyan ve Aldoğan, 2014), “Sosyal/Politik Savunuculuk” alt boyutunda 0.79 (Serpen, Duyan ve Aldoğan, 2014) ve “Müracaatçı/Toplum Savunuculuğu” alt boyutunda 0.71 olarak belirlenmiştir (Serpen, Duyan ve Aldoğan, 2014). Bu çalışmada Sosyal Adalet Savunuculuğu Ölçeği’ne ilişkin Cronbach Alpha güvenilirlik katsayısı 0.87 bulunurken; “işbirlikçi hareket” (Serpen, Duyan ve Aldoğan, 2014) boyutu için .92, “müracaatçının güçlendirilmesi” (Serpen, Duyan ve Aldoğan, 2014) alt boyutunda .87, “sosyal/politik savunuculuk” (Serpen, Duyan ve Aldoğan, 2014) alt boyutunda .71, “müracaatçı/toplum savunuculuğu” (Serpen, Duyan ve Aldoğan, 2014) alt boyutunda ise .68 olarak hesaplanmıştır. Ölçeğe ve alt boyutlarına ait güvenilirlik katsayıları ölçme aracının araştırmanın örneklem gurubu için de güvenilirliğinin yeterli olduğunu göstermektedir. Toplam 43 maddeden oluşan ölçek 1 ile 7 arasında puanlanmakta olup yüksek puanlar sosyal adalet savunuculuğuna ilişkin güçlü düzeyde ilgili olmayı ve çaba sarf etmeyi, puanların düşük olması ise zayıf ilgi ve yetersiz çabanın bulunduğunu göstermektedir.

2.3. Veri Toplama Süreci ve Analizi

Araştırma kapsamında veri toplama süreci öncesinde Gümüşhane Üniversitesi Etik Kurulu’ndan 18.12.2019 tarih ve 2019/11 sayı ile izni alınmıştır. Soru formu katılımcılara verilmeden önce bilgilendirilmiş onam formu sunulmuştur. Araştırmanın verileri 21/12/2019 ve 24/01/2020 tarihleri arasında, 30-35 dk. süre aralığında toplanmıştır. Veriler SPSS-22 (Sosyal Bilimler için İstatistik Paket Programı) analiz edilmiş ve 0.05 hata payı üst sınırı olarak alınmıştır.

Araştırmanın amacına göre araştırmada ilk olarak regresyon analizinden önce verilerin çok değişkenli analizlerin yapılmasına olanak tanıyıp tanımadığının belirlenebilmesi için sayıtların incelenmesine yönelik analizler yapılmıştır. Bu bağlamda normallik, oto korelasyon, doğrusallık ve çoklu bağlantılılık (multicollinearity) test edilmiştir.

Analizlere geçilmeden önce değişkenlere ilişkin dağılımların normalliği çarpıklık-basıklık katsayıları ve histogram grafiği ile incelenmiştir. Buna göre Empati Düzeyi Belirleme Ölçeği’ne ait çarpıklık ve basıklık katsayısı -0,686 ile 0,230 arasında değişirken; bilişsel empati, duygusal tepki ve sosyal beceriler alt boyutlarında sırasıyla çarpıklık ve basıklık katsayıları -0,569 ile -0,420, -0,938 ile 0,730, -0,294 ile -0,4211 arasında olduğu belirlenmiştir. Sosyal Adalet Savunuculuğu Ölçeği’ne ilişkin olarak ise çarpıklık ve basıklık -0,700 ile 0,585 arasında bulunurken iş birlikçi hareket boyutu için -0,552 ile -0,004, müracaatçının güçlendirilmesi alt boyutunda -0,560 ve -0,054, sosyal/politik savunuculuk boyutu için -0,269 ile 0,296, müracaatçı/toplum savunuculuğu için ise 0,070 ile -0,794 olarak bulunmuştur. Büyüköztürk (2015)’e göre çarpıklık ve basıklık katsayısının -1 ile + 1 aralığında, ilgili değişkenlerin normal dağılabileceğini

göstermektedir. Bu bağlamda araştırmada çarpıklık ve basıklık katsayıları dikkate alındığında normal dağılımın sağlandığı görülmüştür. Doğrusallık analizinde saçılma diyagramı matrisi (Scatter Plot Matrix) incelenmiş ve dağılımların elips şeklinde olması doğrusallık varsayımını karşılandığını göstermiştir. Oto korelasyon değeri Durbin Watson testinde 1,59 olarak bulunmuştur. Tabachnick ve Fidell (2015)'e göre, hataların ilişkisiz olabilmesi için Durbin Watson testi sonucu çıkan değer 1,5 ile 2,5 arasında olması gerekmektedir. Bu bağlamda çalışmanın değişkenleri beklenen değeri karşılamaktadır. Çoklu bağlantı sorununa ilişkin olarak değişkenler arasındaki korelasyonlar incelenmiş ve korelasyonların 0,279 ve 0,610 arasında değiştiği görülmüştür. Büyüköztürk (2015)'e göre, değişkenler arasındaki korelasyonların 0,80 üzerinde olmaması çoklu bağlantı sorununun bulunmadığını göstermektedir. Ayrıca değişkenlere ait VIF değerlerinin 10'dan düşük, tolerans değerlerinin 0,20'den büyük, CI değerlerinin de 30'dan küçük olduğu belirlenmiştir. Elde edilen verilere göre, değişkenler arasında çoklu bağlantının olmadığı ve multicollinearity sorununun bulunmadığı sonucuna varılmıştır. Sonuç olarak regresyon analizi için uygun olan varsayımla değişkenler açısından uygun bulunmuş ve araştırma kapsamında amaca uygun olarak Pearson ve Kısmi Korelasyon Analizi, Bağımsız Gruplar için T Testi, Aşamalı Regresyon Analizleri uygulanmıştır.

3. Bulgular

Araştırmanın bu bölümünde bulgular iki bölümde ele alınmıştır. Birinci bölümde sosyal hizmet öğrencilerinin empati düzeyleri ile sosyal adalet savunuculuğuna ilişkin ortalama puanlarına, demografik değişkenlere göre empati düzeyi ile sosyal adalet savunuculuğunun farklılaşma sonuçlarına, ikinci bölümde ise empatinin sosyal adalet savunuculuğu üzerindeki etkisine dair araştırma bulgularına yer verilmiştir.

3.1. Sosyal Hizmet Bölümü Öğrencilerinin Empati Düzeyleri ve Sosyal Adalet Savunuculuğuna İlişkin Bulguları

Sosyal hizmet öğrencilerine ait empati düzeyi ve sosyal adalet savunuculuğu puan ortalamaları 2. Tabloda gösterilmiştir.

Tablo 2. Katılımcıların Empati Düzeyleri ve Sosyal Adalet Savunuculuğuna İlişkin Bulguları

Değişkenler	n	Min.	Maks.	\bar{x}	ss
Empati Düzeyi	138	29	65	52.86	7.20
Sosyal Adalet Savunuculuğu	138	142	261	215.06	25.01

Araştırmaya katılan öğrencilerin empati düzeyi puan ortalaması 52.86, sosyal adalet savunuculuğu puan ortalaması ise 215.06 olarak belirlenmiştir. Empati Düzeyi Belirleme Ölçeğinden alınabilecek puanların 13-65 arasında, Sosyal Adalet Savunuculuğu Ölçeğinden ise 43-301 arasında olduğu düşünüldüğünde sosyal hizmet öğrencilerinin empati düzeyinin ve sosyal adalet savunuculuğunun ortalamanın üstünde olduğu söylenebilir.

3.2. Sosyal Hizmet Bölümü Öğrencilerinin Demografik Özelliklerine Göre Empati Düzeyleri ve Sosyal Adalet Savunuculuğuna İlişkin Bulguları

Çalışmanın analizleri kapsamında sosyal hizmet öğrencilerinin demografik özellikleri cinsiyet, yaş, sınıf düzeyi olarak sınırlandırılmıştır. Öğrencilerin cinsiyete göre empati düzeyleri ve sosyal adalet savunuculuğunun farklılaşıp farklılaşmadığı bağımsız gruplar için T-Testi ile analiz edilmiş ve bulgular 3. Tabloda gösterilmiştir.

Tablo 3. Katılımcıların Empati Düzeyleri ve Sosyal Adalet Savunuculuğu Puan Ortalamalarının Cinsiyet Göre Farklılaşma Durumu

Bağımlı Değişkenler	Cinsiyet	n	\bar{x}	ss	sd	t	p	
Empati Düzeyi	Bilişsel Empati	Kadın	87	20,4023	3,20051	136	0,575	,576
	Erkek	51	20,0588	3,68463				
	Duygusal Empati	Kadın	87	17,7126	2,00527	136	3,394	,001**
	Erkek	51	16,3725	2,59199				
Sosyal Beceriler	Kadın	87	15,4943	2,56031	136	0,536	,593	
	Erkek	51	15,2353	3,02383				
	İşbirlikçi Hareket	Kadın	87	96,4483	13,91399	136	0,224	,103
	Erkek	51	92,2353	15,57381				
Sosyal Adalet Savunuculuğu	Müracaatçının Güçlendirilmesi	Kadın	87	52,7356	7,44196	136	0,642	,017*
	Erkek	51	49,5098	7,70292				
	Sosyal/Politik Savunuculuk	Kadın	87	39,0345	5,74952	136	0,546	,002**
	Erkek	51	35,8824	5,75029				
Müracaatçı/Toplum	Kadın	87	25,3908	6,20457	136	0,309	,706	
	Erkek	51	25,8235	6,95904				

* p<0,05

** p <0,01

Sosyal hizmet öğrencilerinin cinsiyete göre empati düzeyleri ve sosyal adalet savunuculuğunun farklılaşma sonuçlarına bakıldığında duygusal empati [$t(136)= 3,394, p=,001<,01$] ve müracaatçının güçlendirilmesi [$t(136)= 0,642, p=,017<,05$] ile sosyal/politik savunuculuğun [$t(136)= 0,546, p=,002<,01$] istatistiksel açıdan anlamlı farklılık gösterdiği saptanmıştır. Puan ortalamaları karşılaştırıldığında kadınların duygusal empati puan ortalamasının ($\bar{X} = 17,71$) erkeklerin puan ortalamasından ($\bar{X} = 16,37$) yüksektir. Buna göre; duygusal empatinin cinsiyete göre farklılaştığı ve kadınların erkeklerden duygusal olarak daha fazla empati becerisine sahip olduğu söylenebilir.

Tablo 3'e bakıldığında öğrencilerin sosyal adalet savunuculuğu müracaatçının güçlendirilmesi alt boyutunda kadınların puan ortalaması ($\bar{X} = 52,73$) erkeklerden ($\bar{X} = 49,50$) daha yüksek bulunmuştur. Cinsiyete göre farklılık gösteren puan ortalamaları istatistiksel açıdan anlamlı bulunmuştur, Bu bulgu kadınların müracaatçının güçlendirilmesine yönelik erkeklerden daha fazla ilgi ve çabaya sahip olduğunu göstermektedir. Sosyal/politik savunuculuk boyutunda da kadınların puan ortalamasının ($\bar{X} = 39,03$) erkeklerden ($\bar{X} = 35,88$) daha yüksek olduğu saptanmıştır. İstatistiksel açıdan anlamlı olan bu farklılaşmaya göre, kadınların sosyal/ politik savunuculuk bağlamında daha yüksek ilgi ve çabasının bulunduğu söylenebilir.

Sosyal hizmet öğrencilerinin yaşları ile empati düzeyleri ve sosyal adalet savunuculuğu arasındaki ilişki Pearson Korelasyon Analizi ile incelenmiş olup bulgular 4. Tabloda gösterilmiştir.

Tablo 4. Katılımcıların Empati Düzeyleri ve Sosyal Adalet Savunuculuğu ile Yaş Arasındaki İlişkiyi Gösteren Pearson Korelasyon Sonuçları

	<i>Değişkenler</i>	\bar{X}	Ss	r
<i>Yaş</i>		21,00	1,29	-
<i>Empati Düzeyi</i>	<i>Bilişsel Empati</i>	20,27	3,37	-0,037
	<i>Duygusal Empati</i>	17,21	2,32	0,012
	<i>Sosyal Beceriler</i>	15,39	2,73	0,056
<i>Sosyal Adalet Savunuculuğu</i>	<i>İşbirlikçi Hareket</i>	94,89	14,63	0,077
	<i>Müracaatçının Güçlendirilmesi</i>	51,37	7,67	0,137
	<i>Sosyal/Politik Savunuculuk</i>	37,86	5,92	-0,059
	<i>Müracaatçı/Toplum Savunuculuğu</i>	25,55	6,47	-0,181*

* p<0,05 ** p<0,01

4. tabloda görüldüğü üzere sosyal hizmet öğrencilerinin empati düzeyleri ile katılımcıların yaşları arasında ilişki bulunmazken ($p>0,05$), sosyal adalet savunuculuğunun alt boyutu olan müracaatçı/toplum savunuculuğu boyutu arasında negatif ve düşük düzeyde anlamlı ilişki bulgulanmıştır ($r=-0,181, p<0,05$). Buna göre öğrencilerin yaşları arttıkça müracaatçı/toplum savunuculuğuna dair ilgi ve çabasının azaldığı söylenebilir. Öğrencilerin demografik özelliklerinden biri olan kaçınıcı sınıfta olduklarını gösteren sınıf düzeyi ile empati düzeyleri ve sosyal adalet savunuculuğu arasındaki ilişki yaş değişkeni kontrol edilerek Kısmi Korelasyon Analizi ile belirlenmiştir. Elde edilen sonuçlar 5. tabloda verilmiştir.

Tablo 5. Katılımcıların Yaşı Sabit Tutulduğunda, Empati Düzeyi ve Sosyal Adalet Savunuculuğu ile Sınıf Düzeyi Arasındaki İlişkiyi Gösteren Kısmi Korelasyon Sonuçları

	<i>Değişkenler (Kontrol Değişkeni:Yaş)</i>	\bar{X}	Ss	r
<i>Sınıf Düzeyi</i>		2,8	1,14	-
<i>Empati Düzeyi</i>	<i>Bilişsel Empati</i>	20,27	3,37	-0,030
	<i>Duygusal Empati</i>	17,21	2,32	0,059
	<i>Sosyal Beceriler</i>	15,39	2,73	0,056
<i>Sosyal Adalet Savunuculuğu</i>	<i>İşbirlikçi Hareket</i>	94,89	14,63	0,248**
	<i>Müracaatçının Güçlendirilmesi</i>	51,54	7,63	0,302**
	<i>Sosyal/Politik Savunuculuk</i>	37,86	5,92	0,114
	<i>Müracaatçı/Toplum Savunuculuğu</i>	25,55	6,47	0,151

* p<0,05 ** p<0,01

Yaş değişkeni kontrol edildiğinde sosyal hizmet öğrencilerinin sınıf düzeyi ile empati düzeyleri arasında ilişki bulunmamıştır ($p>0,05$). Ancak öğrencilerin sınıf düzeyi ile sosyal adalet savunuculuğunun alt boyutlarından işbirlikçi hareket ($r=0,238$, $p<0,01$) ve müracaatçının güçlendirilmesi arasında ($r=0,316$, $p<0,01$) düşük düzeyde pozitif yönde ilişki bulunmuştur. Buna göre; öğrencilerin sınıf düzeyi arttıkça işbirlikçi hareket etme ve müracaatçının güçlendirilmesi yönelik çabanın artabileceği söylenebilir.

3.3.Sosyal Hizmet Bölümü Öğrencilerinin Empati Düzeylerinin Sosyal Adalet Savunuculuğuna Etkisine İlişkin Sonuçlar

Sosyal hizmet bölümü öğrencilerinin empati düzeyini sosyal adalet savunuculuğundaki etkisini belirlemek için Basit Regresyon analizi uygulanmış olup elde edilen bulgular 6. Tablo 'da verilmiştir.

Tablo 6.Katılımcıların Empati Düzeylerinin Sosyal Adalet Savunuculuğuna Etkisine İlişkin Basit Regresyon Analizi Sonuçları

Değişkenler	B	SH _B	β	T	p	İkili r	Kısmi R
Sabit	106,519	12,799	-	8,323	0,000	-	-
Empati Düzeyi	2,053	0,240	0,592	8,59	0,000	0,592	0,592
R= 0,592	R ² =0,350						
F _(1,136) =73,254	P=0,000						

Tablo 6'ya bakıldığında katılımcıların empati düzeylerinin, sosyal adalet savunuculuğu üzerinde istatistiksel açıdan anlamlı etkide bulunduğu görülmektedir, $R=0,592$, $R^2=0,350$, $F_{(1,136)}=73,254$, $p<0,01$. Empati düzeyi belirleme ölçeği sosyal adalet savunuculuğu ölçeğindeki toplam varyansın % 35'ini açıklamaktadır.

Sosyal hizmet bölümü öğrencilerinin sosyal adalet savunuculuğunun yordayıcısı olan empati düzeyi belirleme ölçeği alt boyutlarının sosyal adalet savunuculuğuna ne şekilde etkide bulunduğu Aşamalı Regresyon Analiziyle ölçülmüştür ve sonuçlar 7. tabloda verilmiştir.

Tablo 7.Bilişsel Empati, Duygusal Empati ve Sosyal Beceri Değişkenlerinin Sosyal Adalet Savunuculuğuna Etkisine Dair Aşamalı Regresyon Analizi Sonuçları

Model	Yordayıcı	B	SH _B	β	ΔR^2	
1	Duygusal Empati	5,77	0,78	0,54**	0,29**	
	Sabit	115,76	13,54			
2	Duygusal Empati	4,00	0,96	0,37**	0,29**	
	Bilişsel Empati	1,98	0,66	0,27**		0,04**
	Sabit	106,13	13,55			
3	Duygusal Empati	3,16	1,01	0,29**	0,29**	
	Bilişsel Empati	1,55	0,68	0,21**		0,04**
	Sosyal Beceriler	1,83	0,80	0,20**		
	Sabit	101,13	13,52			

* $p<0,05$ ** $p<0,01$

Aşamalı regresyon analizi üç aşamalı tamamlanmıştır. Birinci aşamada sosyal adalet savunuculuğu değişkeninde % 29 ile en çok varyansı açıklayan duygusal empati değişkeni varyansa dahil edilmiştir. Duygusal empati ile sosyal adalet savunuculuğu arasında pozitif ilişki bulunmaktadır. Bu bağlamda katılımcıların duygusal empati becerileri arttıkça sosyal adalet savunuculuğuna dair ilgi ve çabada da artışın olabileceği söylenebilir. İkinci aşamada analize toplam varyansa % 4 katkı sağlayan bilişsel empati değişkeni dahil edilmiştir ve böylelikle varyans toplamı % 33'e yükselmiştir. Öğrencilerin bilişsel empati boyutu ile sosyal adalet savunuculuğu arasında istatistiksel açıdan anlamlı pozitif ilişki bulunmaktadır. Bu bulgu öğrencilerin bilişsel empati becerileri arttıkça sosyal adalet savunuculuğunda da artışın olabileceğini göstermektedir. Üçüncü aşamada analize sosyal beceriler değişkeni dahil edildiğinde ilgili değişkenin toplam varyansa % 3 katkı sağladığı görülmüştür. Sosyal beceriler ile sosyal adalet savunuculuğu arasında da pozitif ilişki bulunmaktadır. Sonuç olarak empati düzeyi belirleme ölçeği alt boyutlarından olan duygusal, bilişsel empati ile sosyal beceriler birlikte sosyal adalet savunuculuğu ölçeğindeki toplam varyansın % 35'in açıklamaktadır. Bu bulguya göre öğrencilerin duygusal ve bilişsel empati ile sosyal becerilerinde artış sosyal adalet savunuculuğuna ilişkin ilgi ve çabanın artmasına olumlu katkı sağlayabilir.

4. TARTIŞMA

Sosyal hizmet bireylerin sosyal gelişimini ve değişimini, sosyal uyumunu, güçlenmesini destekleyen akademik temelli ve uygulamalı bir disiplindir. Bütüncül sorumluluk, insan hakları, sosyal adalet ve farklılıklara saygı ilkeleri sosyal hizmetin merkezinde bulunan temel ilkelere (IFSW, 2014).

Sosyal adalet bireylerin eşit değer ve haklara sahip olması, bireyler arasındaki eşitsizliklerin kaldırılması veya azaltılması ile sağlanabilmektedir (Craig, 2002). Savunuculuk ise sosyal adalete ulaşmakta kullanılan sağlam bir stratejidir (McLaughlin, 2009). Bu kapsamda sosyal hizmet uzmanlarının uygulama ve müdahalelerinde sahip olması gereken temel becerilerinden biri de sosyal adalet savunuculuğudur. Dolayısıyla sosyal adalet savunuculuğu becerilerinde etkili olan değişkenlerin belirlenmesi sosyal hizmet öğrencilerinde sosyal adalet savunuculuğunu güçlendirici eğitim içeriklerinin hazırlanması önemli bir unsur olarak karşımıza çıkmaktadır. Çalışma kapsamında sağlıklı iletişim becerileri öğelerinden biri olan empatinin sosyal adalet savunuculuğuna etkisi incelenmiş ve bazı demografik özelliklere göre farklılıklar araştırılmıştır. Araştırmanın en önemli bulgusu empati düzeyinin sosyal adalet savunuculuğunun anlamlı bir yordayıcısı olmasıdır. Empati düzeyleri sosyal adalet savunuculuğunun % 35'ini açıklamaktadır. Bu bulgu öğrencilerin empati becerilerinin güçlendirilmesi durumunda sosyal adalet savunuculuğunda önemli bir artışın olacağını göstermektedir. Gair (2017) sınırlı empati becerisinin sosyal adalet savunuculuğunu engelleyen etmenlerden olduğunu belirtmektedir. Kim ve Park (2019) ise başkaları için edişe duyma ve merhamet gösterme olarak tanımladığı empatik endişe ile sosyal adalet savunuculuğu arasında pozitif yönlü bir ilişkinin bulunduğunu vurgulamaktadır. Bu açıklamalar araştırmanın bulgusunu desteklemektedir. Hangi empati becerisinin sosyal adalet savunuculuğunu ne düzeyde etkilediğini belirlemek amacıyla aşamalı regresyon analizi yapılmış ve sosyal adalet savunuculuğuna ilişkin toplam varyansı % 29 ile en fazla açıklayan empati becerisinin duygusal empati olduğu belirlenmiştir. Bu bağlamda, öğrencilerin duygusal empati becerilerinin artmasının sosyal adalet savunuculuğuna dair ilgi ve çabanın artmasında önemli bir etkisinin olduğu söylenebilir. Bilişsel empati sosyal adalet savunuculuğuna % 4 katkı verirken sosyal beceriler % 3'lük bir katkı sunmaktadır.

Sosyal hizmet öğrencilerinin empati ve sosyal adalet savunuculuğu puan ortalamalarına dair bulgulara bakıldığında puanların her iki değişken için de ortalamanın üstünde olduğu söylenebilir. Pala (2008)'nin eğitim fakültesi öğrencileri, Şen ve ark. (2012)'nin sağlık çalışanlarıyla, Acar ve Apak (2017)'in sosyal hizmet öğrencileri ile empati odaklı; Kalaycı (2018)'nin sosyal hizmet öğrencileri ile sosyal adalet savunuculuğu odaklı gerçekleştirmiş olduğu araştırma sonuçları ile araştırma bulgusu arasında paralellik bulunmaktadır. Sosyal hizmet eğitiminin içeriğinin bireysel gelişimi destekleyici odaklı olmasının bu bulguda etkili olabileceği söylenebilir. Erkan ve Duyan (2000)'in çalışması da bu durumu desteklemektedir. Bu çalışmaya göre sosyal hizmet eğitiminde bulunan "Sosyal Hizmette Mülakat" dersi öğrencilerin empati becerilerinin gelişmesinde önemli bir etkiye sahiptir. Empati becerisinin sosyal adalet savunuculuğunda etkili olduğunu destekleyen araştırma bulgusu düşünüldüğünde sosyal hizmet eğitim içeriğiyle güçlendirilen empati becerisinin öğrencilerin sosyal adalet savunuculuğunu da artıracak, dolayısıyla sosyal hizmet eğitiminin sosyal adalet savunuculuğunda dolaylı etkileyeceği söylenebilir.

Demografik özelliklere göre öğrencilerin empati düzeyleri ve sosyal adalet savunuculuğu incelendiğinde cinsiyet ile duygusal empati, müracaatçının güçlendirilmesi ve sosyal/politik savunuculuk arasındaki farklılıklar istatistiksel açıdan anlamlı bulunmuştur. Bu bulguya göre erkeklerden daha yüksek ortalamaya sahip olan kadınların duygusal empati becerilerinin daha fazla gelişmiş olduğu ayrıca müracaatçının güçlendirilmesi ile sosyal/politik savunuculuk bağlamlarından daha yüksek ilgi ve çabaya sahip oldukları söylenebilir. Empati üzerine yapılan araştırmalar ve literatür kadınların empati eğiliminin ve becerisinin erkeklerden daha gelişmiş olduğunu belirtse de cinsiyete göre farklılık bulunmadığını belirten araştırmalarda bulunmaktadır. Serpen ve Hasgül (2015)'in sosyal hizmet uzmanları, Erken (2009)'in beşinci sınıf öğrencileri, Acar ve Apak (2017)'in sosyal hizmet öğrencileri, Şen ve ark. (2012)'nin sağlık çalışanları ile gerçekleştirmiş olduğu çalışma sonuçları araştırma bulgusunu desteklerken; Tutarel ve ark. (2002)'nin evli bireylerle, Başer (2016) sosyal hizmet öğrenci-akademisyen ve uzmanı ile, Yıldız (2019)'in yetişkinlerle gerçekleştirmiş olduğu araştırma sonuçları ile farklılık göstermektedir. Empati ve cinsiyet değişkenlerine yönelik farklı araştırma sonuçlarının bulunmasındaki temel etkenin araştırmalarda alınan farklı örneklem gruplarından kaynaklanabileceği düşünülmektedir. Empati eğilimi ve becerisini etkileyen birçok faktörün bulunmasının ve alınan örneklem gruplarında bu faktörlerin cinsiyet üzerinde farklı etkilerinin bulunması nedeniyle farklı araştırma bulgularının bulunabileceği söylenebilir. Araştırma bulgularına göre kadınlar erkeklerden müracaatçının güçlendirilmesi ve sosyal/politik savunuculuk bağlamlarından daha yüksek ilgi ve çabaya sahiptirler. Araştırmanın bu bulgusu ile Kalaycı (2018) ve Eren (2019)'in sosyal hizmet öğrencileri ile gerçekleştirmiş olduğu araştırma sonuçları farklılık göstermektedir.

Gerdes ve Segal (2009)'a göre yaş arttıkça bireylerin bilişsel empati becerileri gelişmektedir. Yapılan bazı araştırmalar yaş ile empati becerileri arasında pozitif ilişkinin bulunduğunu (Serpen ve Hasgül, 2015; Kim ve Park, 2019); yaş ile empati becerileri arasında ilişkinin bulunmadığını (Atlı ve Kutlu, 2012; Başer, 2016; Yıldız, 2019) belirtmektedir. Araştırma bulgularına bakıldığında; yaş ile sosyal adalet savunuculuğu

arasında ilişki bulunmazken yaş ile müracaatçı/toplum savunuculuğu arasında negatif ve anlamlı ilişkinin bulunduğu belirlenmiştir. Bu bulgu sosyal hizmet öğrencilerinin yaşlarının artmasıyla müracaatçı/toplum savunuculuğuna dair ilgi ve çabasının azalabileceğini göstermektedir. Yaş değişkeni kontrol altına alındığında öğrencilerin sınıf düzeyi ile empati düzeyleri ve sosyal adalet savunuculuğu arasındaki ilişki incelenmiş ve empati düzeyi ile sınıf düzeyi arasında anlamlı bir ilişki saptanmamıştır. Empati ile sınıf düzeyi arasındaki ilişkiyi inceleyen Tutuk ve ark. (2002) anlamlı farklılıkların bulunduğunu belirlemiştir. Bu bulgu araştırma sonucu ile örtüşmemektedir. Farklı bulguların temelini empati becerisini etkileyebilecek diğer değişkenlerinde bulunması ve yapılan araştırmalarda bu değişkenlerin sınırlandırılmadan incelenmesinden kaynaklandığı düşünülmektedir. Araştırmanın bir diğer bulgusu ise sınıf düzeyi arttıkça işbirlikçi hareket etme ve müracaatçının güçlendirilmesi açısından öğrencilerin ilgi ve çabasının artmasıdır. Bu bulgu yaş etkeni olmaksızın öğrencilerin sosyal hizmet eğitimine devam ettikçe sosyal adalet savunuculuğuna ilişkin işbirlikçi hareket etme ve müracaatçının güçlendirilmesine yönelik ilgi ve çabasının arttığını göstermektedir. Buna göre sosyal hizmet eğitim ve öğretimi sosyal adalet savunuculuğuna ilişkin becerileri güçlendirmektedir.

5. SONUÇ VE ÖNERİLER

Sosyal hizmet bölümü öğrencilerinin empati düzeylerinin sosyal adalet savunuculuğuna etkisinin bulunup bulunmadığının incelendiği bu araştırma sonucunda empatinin sosyal adalet savunuculuğunu etkileyebileceği saptanmıştır. Empati sosyal hizmet uygulamasında müracaatçıların karşılaştıkları sorunların onlar üzerinde nasıl bir yük meydana getirdiğinin anlaşılması, uygun sosyal hizmet müdahale planlarının oluşturulması ve söz konusu planların uygulanması için gerekli görülmektedir. Eşitsizlikler ve ayrımcılık ile karşı karşıya kalan nüfus gruplarının haklarının gerçekleştirilebilmesi ve sosyal adaletin sağlanmasına yönelik savunuculuk faaliyeti için empati önkoşul olarak kabul edilebilir. Bu bağlamda öğrencilerin empati becerilerinin artırılmasına yönelik çalışmaların yapılması gerekmektedir.

KAYNAKÇA

- Acar, M. Cevat; Apak, Hıdır (2017). Sosyal Hizmet Bölümü Öğrencilerin Empatik Eğilimleri İle Özgeçmiş Düzeyleri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi. *Toplum ve Sosyal Hizmet*, S. 28 (1), s. 93-112.
- Akgün-Şahin, Zümrüt; Kardaş-Özdemir, Funda (2015). Hemşirelerin İletişim ve Empati Beceri Düzeylerinin Belirlenmesi. *G.O.P. Taksim E.A.H.JAREN*, S. 1(1), s.1-7.
- Atkinson, Dorothy (1999). *Advocacy: A Review*. Brighton: Pavilion Publishing.
- Atlı, Abdullah; Kutlu, Mustafa (2012). Çocuk Yuvaları ve Yetiştirme Yurtlarında Çalışan Personelin Empatik Eğilim Düzeylerinin İncelenmesi. *Toplum ve Sosyal Hizmet Dergisi*, S. 23(1), s. 49-66.
- Barker, Robert L (2003). *The Social Work Dictionary*. Washington DC: NASW Press.
- Başer, Doğa (2016). *Sosyal Hizmette Empatini Kavramallaştırılması, Uygulanması, Ölçümü ve Eğitimine Yönelik Bir İnceleme: Karma Yöntem Araştırması*. Yayımlanmamış Doktora Tezi, Selçuk Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Konya.
- Bateman, Neil (2000). *Advocacy Skills for Health and Social Care Professionals*. London: Jessica Kingsley.
- Bayoğlu- Serpen, Ayşe Sezen; Duyan, Veli; Uğurluoğlu- Aldoğan, Ece (2014). Sosyal Adalet Savunuculuğu Ölçeği Güvenirlik ve Geçerlik Çalışması. *Toplum ve Sosyal Hizmet Dergisi*, S. 25(1), s. 21-34.
- Berg, Carla; Raminani, Sudha; Greer, Joseph; Harwood, Meaghan; Safren, Steven (2008). Participants' Perspectives on Cognitive-Behavioral Therapy for Adherence and Depression in HIV. *Psychotherapy Research*, S. 18(3), s. 271-280.
- Brandon, David (1995). *Advocacy: Power to People with Disabilities*. Birmingham: BASW/ Venture Press.
- Bruna- Seu, Irene (2011). Shoot The Messenger: Dynamics of Positioning and Denial in Response to Human Rights Appeals. *Journal of Human Rights Practice*, S. 3(2), s. 139-161.
- Büyüköztürk, Şener (2015). *Sosyal Bilimler İçin Veri Analizi El Kitabı*. 21. Baskı. Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık.
- Carlisle, Sandre (2000). Health Promotion, Advocacy and Health Inequities: A Conceptual Framework. *Health Promotion International*, S. 15(4), s. 369-376.
- Constantine, Madonna G.; Hage, Sally M.; Kindaichi, Mai M.; Bryant, Rhonda M (2007). Social Justice and Multicultural Issues: Implications for The Practice and Training of Counselors and Counseling Psychologists. *Journal of Counseling & Development*, S. 85(1), s. 24-29.
- Craig, Gary (2002). Poverty, Social Work and Social Justice. *British Journal of Social Work*, S. 32, s. 669-682.
- Çoban-Kaynak, Rabia (2017). Sosyal Adalet, Eşitlik ve Sosyal Hizmet. *Gümüşhane Üniversitesi Sağlık Bilimleri Dergisi*, S.6(4), s. 252-260.
- Dalrymple, Jane (2004). Developing The Concept of Professional Advocacy: An Examination of The Role of Child and Youth Advocates in England and Wales. *Journal of Social Work*, S. 4(2), s. 179-197.
- Dunning, Andrew (1995). *Citizen Advocacy with Older People: A Code of Good Practice*. London: Centre for Policy on Ageing.
- Erkan, Gönül; Duyan, Veli (2000). Sosyal Hizmette Mülakat Dersinin Öğrencilerin Empatik Anlayışına Etkisi. *Toplum ve Sosyal Hizmet Dergisi*, S. 1(1), s. 29-37.
- Erken, Melek (2009). *Empati Becerisinin Ahlaki Davranışlar Üzerindeki Etkisi*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Sakarya Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sakarya.
- Fietzer, Alexander W; Ponterotto, Joseph G (2015). A Psychometric Review of Instruments for Social Justice Advocacy Attitudes. *Journal for Social Action in Counseling and Psychology*, S. 7(1), s. 19-40.
- Fouad, Nadya A; Gerstein, Lawrence H; Toporek, Rebecca L (2006). Social Justice and Counseling in Context. In R. L. Toporek, L. H. Gerstein, N. A. Fouad, G. Roysircar, & T. Israel (Eds.), *Handbook for Social Justice in Counselling Psychology: Leadership, Vision, and Action*. Thousand Oaks, CA: Sage.

- Gair, Susan (2017). Ponderin the Clour of Empathy: Social Work Students' Reasoning on Activism, Empathy and Racism. *British Journal of Social Work*, S. 47, s. 162-180. Doi: 10.1093/bjsw/bcw007.
- Gerdes, Keren E; Segal, Elizabeth A (2009). A Social Work Model of Empathy. *Advances in Social Work*, S. 10(2), s.114-127.
- Green, Eric J; Christensen, Teresa M (2006). Elementary School Children's Perceptions of Play Therapy in School Settings. *International Journal of Play Therapy*, S. 15(1), s. 65-85.
- Henderson, Rick; Pochin, Mike (2001). *A Right Result? Advocacy, Justice and Empowerment*. Bristol: Policy Press.
- Hepworth, Dean H; Rooney, Ronald H; Rooney, Glenda D;Gottfried, Kim-Strom; Larsen, Jo Ann (2002). *Direct Social Work Practice: Theory and Skills*. (6th ed.). Pacific Grove CA: Brooks/Cole.
- International Federation of Social Work (IFSW, 2014). <https://www.ifsw.org>. Erişim Tarihi: 24.02.2020
- Johnson, Yvonne M (1999). Indirect Work: Social Work's Uncelebrated Strength. *Social Work*, S. 44(4), s. 323-334.
- Kalaycı, Erdiñç (2018). Sosyal Hizmet Öğrencilerinin Sosyal Adalet Savunuculuğu Yetkinlikleri İle LGBTİ Bireylere Yönelik Tutumları Arasındaki İlişkinin İncelenmesi. *Kastamonu Education Journal*, S. 26(5), s. 1419-1425.
- Karaca, Aysel; Açıkgöz, Ferhan; Akkuş, Dilek (2013). Eğitim ile Empatik Beceri ve Empatik Eğilim Geliştirilebilir mi?: Bir Sağlık Yüksekokulu Örneği. *Acıbadem Üniversitesi Sağlık Bilimleri Dergisi*, S. 4(3), s. 118-122.
- Kaya, Barış, Çolakoğlu, Özgür M (2015). Adaptation of Emphaty Quotient (EQ) Scale. *İnönü University Journal of The Faculty of Education*, S.16(1), s. 17-30.
- Kim, Joseph; Park, Byeonghwa (2019). The Effect of Social Justice Advocacy and Ethical Sensitivity on the Social Entepreneurial Intention of High School Students. *International Journal of Business and Management*, S. 14(11), s. 18-206.
- Kiselica, Mark S; Robinson, Michelle (2001). Bringing Advocacy Counseling To life: The History, Issues, and Human Dramas of Social Justice Work in Counseling. *Journal of Counseling & Development*, S. 79(4), s. 387-397.
- Lawrence, E.J; Shaw, P; Baker, D; Baron-Cohen, S; David, A.S (2004). Measuring empathy: reliability and validity of the Empathy Quotient. *Psychological Medicine*, S. 34(5), s. 911-919.
- Lee-Foster, Angie; Moorhead, David (1996). *Do the Rights Thing! An Advocacy Learning Pack*. London: Sense.
- McLaughlin, Anne Marie (2009). Clinical Social Workers: Advocates for Social Justice. *Advances in Social Work*, S. 10(1), s. 51-68.
- Miley, K.K; O'Melia, M; DuBois, B. (2007). *Generalist Social Work Practice: An Empowerment Approach*. (5th ed.). Boston: Allyn & Bacon.
- Moeschberger, S. L; Ordonez, A; Shankar, J; Raney, S. (2006). Moving From Contact to Change: The Act of Becoming Aware. In R. L. Toporek, L. H. Gerstein, N. A. Fouad, G. Roysircar, & T. Israel (Eds.). *Handbook for Social Justice in Counselling Psychology: Leadership, Vision, and Action*. Thousand Oaks, CA: Sage.
- Pala, Aynur (2008). Öğretmen Adaylarının Empati Kurma Düzeyleri Üzerine Bir Araştırma. *Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, S.1(23), s. 13-23.
- Sainsbury Centre (2002). *An Executive Briefing on Breaking the Circles of Fear (Briefing 17)*. London: Sainsbury Centre for Mental Health.
- Sang, Bob; O'Brien, John (1984). *Advocacy: The UK and American Experience*. London: King Edward's Hospital Fund.
- Segal, Elizabeth A (2007). Social Empathy: A New Paradigm to Address Poverty. *Journal of Poverty: Innovations on Social, Political & Economic Inequalities*, S. 11(3), s. 65-81.
- Segal, Elizabeth A (2008). Welfare Reform: The Need for Social Empathy. *Comprehensive Handbook of Social Work and Social Welfare. Social policy and social practice*, S. 4, s. 371-384.
- Segal, Elizabeth A; Wagaman, M.Alex; Gerdes, Karen E (2012) . Developing The Social Empathy Index: An Exploratory Factor Analysis. *Advances in Social Work*, S. 13(3), s. 541-560.
- Serpen, Ayşe Sezen; Hasgöl, Ergün (2015). Sosyal Hizmet Uygulamalarında Empatinin Önemi ve Yardım İlişkisi Üzerine Etkisi. *Sosyal Politika Çalışmaları Dergisi*, S. 35, s. 38-52.
- Şen Tiryaki, Hanife; Taşkın Yılmaz, Feride; Pekşen Ünüvar, Özlem; Demirkaya, Fatma (2012). Birinci Basamak Sağlık Hizmetlerinde Görev Yapan Sağlık Çalışanlarının Empatik Beceri Düzeyleri. *Psikiyatri Hemşireliği Dergisi*, S. 3(1), s. 6-12.
- Tuncay, Tarık; Erbay, Ercüment.(2006). Sosyal Hizmetin Temel Hedefi: Sosyal Adalet Güçlendirmeye Retorikten Pratiğe. *Toplum ve Sosyal Hizmet*, S. 17(1), s. 53-69.
- Tabachnick, Barbara G; Fidell, Linda S (2015). *Using Multivariate statistics*. Çeviri: Baloğlu M. Çok Değişkenli İstatistiklerin Kullanımı, (6. Baskı). Ankara: Nobel Yayıncılık.
- Tutarel-Kışlak, Şennur; Çabukça, Fazlı (2002). Empati ve Demografik Değişkenlerin Evlilik Uyumu ile İlişkisi. *Aile ve Toplum Eğitim Kültür ve Araştırma Dergisi*, S. 5 (2), s. 5-41.
- Tutuk, Aytül; Al, Derya; Doğan, Selma (2002). Hemşirelik Öğrencilerinin İletişim Becerisi ve Empati Düzeylerinin Belirlenmesi. *Cumhuriyet Üniversitesi Hemşirelik Yüksek Okulu Dergisi*, S. 6(2), s. 36-41.
- Van-Voorhis, Rebecca M; Hostetter, Carol (2006). The Impact of MSW Education on Social Worker Empowerment and Commitment to Client Empowerment Through Social Justice Advocacy. *Journal of Social Work Education*, S. 42(1), s.105-121.
- Wakefield, Jerome C (1988). Psychotherapy, Distributive Justice and Social Work Part 1: Distributive Justice as A Conceptual Framework for Social Work. *Social Service Review*, S. 62(2), s. 187-211.
- Wertheimer, Alison (1998). *Citizen Advocacy: A Powerful Partnership*. London: CAIT.
- Wolfer, Terry A; Gray, Karen A (2007). Using the Decision Case Method to Teach Policy Advocacy. *Journal of Teaching in Social Work*, S. 27(1-2), s. 37-59.
- Yıldız, Ebrar (2019). *Akademisyenlerdeki İş Doyumunun Empati Becerisi ve Sosyal Beceriyle İlişkinin İncelenmesi*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Üsküdar Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.